

СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОСИСТЕМИ
«АВТОМАТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМИ
ПРОЦЕСАМИ»

Рукас Т. П., Фоміна А.Г.
Донбаський державний технічний університет

Одним із критеріїв готовності майбутнього спеціаліста до професійної діяльності є рівень володіння ним фаховою метамовою, зокрема, системами термінологічних понять, характерних для обраної галузі. Вивчення особливостей словотвору термінологічних одиниць системи «Автоматичне управління технологічними процесами» допоможе майбутнім технологам швидше оволодіти основами своєї професії.

Мета цієї розвідки – розглянути наявні в терміносистемі «Автоматичне управління технологічними процесами» лексичні одиниці (власне українські та іншомовні) з позицій їхньої структури.

Для аналізу взято текст з матеріалів наукового дослідження в зазначеній галузі обсягом 2100 слів. Шість відсотків вибірки (120 лексичних одиниць) становлять терміни. Серед них по 20% загальнонаукових (алгоритм, раціональність, аналіз, баланс, патент, регулятор) та міжгалузевих (мазут, технологічний процес, теплоносій, зашлакованість). Проте переважну більшість (71 лексична одиниця – це 60% від загальної кількості) становлять вузькоспеціальні терміни (напр., захисні розвантажувальні клапани).

Відзначимо, що в обраній нами галузі використовуються традиційні способи номінації, які існують в арсеналі національного термінотворення і використовуються науковцями. Так, переважна більшість (15 назв з 22) загальнонаукових термінів утворена суфіксальним способом. Серед них, в основному, назви процесів: реконструкція, експлуатація, корекція.

Нашу увагу привернув той факт, що серед загальнонаукових термінів, вживаних у вибірці, переважають терміни-однослови (однокомпонентні номінації), серед міжгалузевих термінів – більше половини (14 назв з 21) двокомпонентні, а вузькогалузеві мають у своєму складі до семи компонентів (муфель з жаростійкої сталі, обмурований теплоізоляційним покриттям).

Окремо слід виділити вкрай продуктивний спосіб найменування – аббревіацію, який, власне, є проміжним між двома названими, бо словосполучення аббревіоється у формально одне слово (напр., ПАР — пристрій автоматичного розпалювання; ЗОВ — засоби оцінки вимірювань).

Префіксальний спосіб словотворення виявився у нашому випадку малопродуктивним (лише 3 номінації – невиробничий; реконструкція). Припускаємо, що причина нечастого використання полягає у нездатності префіксів утворювати слова з абсолютно новим лексичним значенням.

Явище вторинної номінації представлене лише двома назвами (закручений равлик; плазмовий факел), хоча в інших фахових підмовах, наприклад, науковій мові медицини, цей спосіб словотворення використовується досить активно.

У процесі унормування сучасної термінології пройдено шлях пошуку терміна на суто українській мовній основі. Зокрема, рекомендується вилучити запозичені з російської мови словотвірні моделі, замінивши їх українськими, що слугують зразком для назв пристроїв, процесів (у вибірці вжито знос – спрацювання, датчик – давач); дієприкметники теперішнього часу активного стану замінювати на віддієслівні прикметники на позначення властивостей (плазмоутворюючий газ – плазмоутворювальний газ).

Вищевикладене дає підстави для таких висновків:

1. Національна термінологія галузі «Автоматичне управління технологічними процесами» входить до системи сучасної української мови як одна з її підсистем, підлягаючи всім загальномовним впливам і тенденціям, хоча й має певні ознаки автономності.

2. Вивчення словотвірних характеристик термінолексики зазначеної галузі має практичне значення як один із способів підвищення мовної компетентності майбутніх технологів.

Література

1. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія: Історія і сьогодення. – Львів: Кальварія, 1999. – 110 с.
2. Карпіловська Є., Кочерга О., Мейнарович Є. Структурні зміни української наукової термінології протягом двадцятого сторіччя // Вісник Нац. ун-ту "Львів.політ.", № 503, 2004. – С.3–8.

05.04.2011р.